

SZERKESZTŐSÉG
és
KIADÓ HIVATAL

hová a *dolgozatok*
és *előfizetési pénzek*
küldendők:

Kolozsvár, Ref. Theologia,
2. számú lakás.

VASÁR NAP

KÉPES CSALÁDI HETI UJSÁG.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület „egyházi értekezlet”-e támogatásával
Szerkesztik:

Nagy Károly, Vajda Ferencz,
ref. theol. tanár, felelős szerkesztő. sz.-lónai pap főmunkatárs.

Megjelenik minden vasárnap egy íven.

Előfizetési ár:

Egy évre . . . 4 korona Negyedévre . . . 1 korona.
Félévre . . . 2 korona. Egy szám ára . 10 fillér.

A konfirmáció.

Mióta a polgári házasság létrejött és az új szülött kisdedeket, s a meghaltakat a polgári anyakönyvvezetőnél is be kell iratni: sok, nagyon sok keserű panasz hangzott el, református részről, hogy anyaszentegyházunk létszáma apad. Hogy a panasznak van alapja, azt minden református ember beláthatja. Születés, házasságkötés, halálozás minden anyaszentegyházban történik. Arról tehát minden egyháztagnak tudomással kell birnia. Ha erről tudomást vett, akkor azt is megtudja, hogy pl. egy házasságnál a házasulandók elmennek-e a templomba eskütételre, vagy pedig megelégesznek azzal, mit a polgári tisztviselőnél nyertek? Mert ujabban akadnak olyan reformátusok is, kik a régi jó rendet elhagyva, elhagyják az Isten áldását is.

Egy másik házasságnál — a mely vegyes házasság — meg arról értesülünk, hogy a református vőlegény vagy menyasszony a bíróság előtt kötést csinált, hogy minden születendő gyermekét a pópista vallásban nevelteti tel. Így tehát, bár ő maga még a lelkét nem adta el, de a szerződéssel utját vágta annak, hogy a református egyház a gyermekekben szaporodjék. De már ezeket *sem a hit ereje* köti egyházunkhoz, hanem inkább a szégyen-érzet. Ugyanis, családi rokoni összeköttetéseiknél fogva, szégyenlik nyíltan kilépni az egyházból. Alig van egyház, a hol ilyenek ne találtatnának. A legtöbben pedig minden szerződési ceremóniát mellőzve, kilépnek az egyházból. Azt hiszik, hogy a vallás is olyan, mint a vásári portéka, a mit adni és venni lehet.

Ha ezeknek a szomorú tüneteknek okát ke-

ressük, alig találunk végeredményében, más okot, mint azt, *hogy a református hitvallás az anyaszentegyház egyes tagjaiban nem jutott öntudatra.* A vallás olyan, mint a kovász, mely átjárja az egész tésztát. Ennek is át kell járnia szívünk, lelkünk minden rejtékét, hogy abban érezzük az Isten erejét, az Isten kegyelmét, különben *csak névleg* vagyunk reformátusok, de nem valóságban.

A névleg reformátusok, a hitben gyengék aztán az első kísértésben legyőzetnek. A valódi reformátusok pedig kiállják a harczt, legyőzik a kísértőt. Amazokban csökken, ezekben megtartatik és emelkedik az egyház tagok létszáma.

Az anyaszentegyház létérdeke tehát azt kívánja, hogy tagjai minél jobban ismerjék, minél erősebbek legyenek a hitben; hogy bármikor vallomást tehessenek ama hitről, melyen az egyház áll. Ez a nyilvános vallástétel a református egyházban *konfirmációkor szokott* történni.

A konfirmáció azon ősz keresztyén szokásból eredt, hogy a kiket az egyházba felvettek — lettek legyen felnöttek vagy ifjak — azokat «az ő hitöknek titkairól illendőképpen» kikérdezték és a püspök s a nép előtt vallást tételének velők. Hogy pedig ez a rendtartás — írja Kálvin — annyival méltóságosabb és szentségesebb lenne, éltének ebben a kezek rátételének ceremóniájával. Azonban sem az ősz keresztyéneknél, sem a reformátoroknál nem képezett sákramentumot. Jelentősége azonban, így is igen nagy és igen fontos. És pedig, fontos két szempontból, u. m. *vallás-erkölcsi és egyházi szempontból.*

A konfirmáció vallás-erkölcsi áldását illetőleg tudnunk kell azt, hogy a midőn csecsemő korunkban megkereszteltek, helyettünk a mi szülőink és keresztszülőink egy fogadást tettek volt:

azt a fogadást, hogy minket a keresztyén vallásban nevelnek fel. A szülők, tehetségük és módjuk szerint, iskolába is járattak, tanítottak; alkalmat és módot nyújtottak arra, hogy a keresztyén vallás igazságaival megismerkedjünk. Vallásos ismereteinknek számon kérése és számba adása: a konfirmáció. Tulajdonképpen tehát nem a pap konfirmál meg, vagy jobban mondva, erősít meg hitünkben, hanem *saját magunknak kell magunkat megerősíteni a hitben* és erről a belső erőről, keresztyén hitvallásról személyesen bizonyosságot teszünk. Ez a konfirmáció!

Elképzelhető, hogy ez nem könnyű dolog. A keresztyén vallás alapigazságait, s az abból folyó erkölcsi törvényeket rövid idő alatt nem tudjuk elsajátítani. S mégis mit látunk? Azt, hogy a konfirmáció ideje a legtöbb helyen két-három hét; s hol legtöbb, ott sem terjed hat hétnél hosszabb időre. Ezen kevés időre is a szülők sokszor nehezen engedik gyermekeiket. Innen van az, hogy a vallásos érzés, gondolkodás, a felekezeti öntudat nem ébredhet fel és nem erősödhetik meg az egyház leendő tagjaiban

Pedig a konfirmációi oktatásnak éppen ezen oldalról, t. i. *az egyházi élet oldaláról kell kidomborodni és tiszta tudatot, erős meggyőződést kelteni a növendékek lelkében.* Eppen ezért nem volna szabad megelégednünk hitvallásunk száraz és rövid ismertetésével, hanem szembe kellene állítanunk mindenütt a katolikus álláspontot is, hogy annál jobban kidomborodjék az evangéliumi alapon nyugvó protestáns vallás jogosultsága. I. Rákóczy György, erdélyi fejedelem fiáról olvasuk, hogy azok mikor konfirmáltak, pompásan megtudtak felelni a kath. papok minden táma-

dására. A református hitvallást és a bibliát pedig ugy ismerték, mint magok a tanítóik.

Erre, természetesen hosszabb idő kell. Nem elég se két hét, se hat hét. Hanem *erre volna fordítandó az ismétlődő iskolázás ideje* – ha a szülők is ezen idő alatt, gyermekeiket iskolába járatnák. Ekkor aztán örömmel engedhetnők az Urnak szent asztalához, mert tudnók, hogy ama szent jegyek, melyet éltükben először vesznek csakugyan zálog és pecsét az ő hitök felől. Bizhatnánk bennük, hogy egyházunknak hű, buzgó és áldozatkész tagjai fognak lenni egy egész életen keresztül!

* * *

Hozzátok szólunk, kedves szülők, és szeretett gyermekeink; hozzátok, a református anyaszentegyház fiaihoz és leányaihoz, kik most egy szép, egy nevezetes nap előtt: *a konfirmáció napja előtt* állotok. Aggódva kérdezzük: meghallgatjátok-e, megértitek-e kérő, esdő szózatunkat?

Tudjátok-e miről van szó? Arról hogy mikor a ti kedves szülőitek elköltöznek e földről: ti benne erős fundamentuma maradjon a református anyaszentegyháznak. A templomok ajtai felnyilottak Ti most ott, mint a szorgalmas méhek, tanuljátok hitvallásunk igazságait. Azon a helyen ültök, hol a ti édes szülőitek szoktak ülni. Nemcsak a helyöket, de a helylyel együtt járó szép örökséget is át kell vennetek és meg kell őriznetek. *Az örökség: az anyaszentegyház.* Annak őriző pásztora: *a ti hitetek, hűségtek, szerelmeitek.*

Hogy jó pásztorok lesztek: arra meg is esküsztek: *«Igerjük és fogadjuk.»* Ifju lelketek ez első, nemes elhatározását, ne feledjétek el soha; és akkor az evangéliumra épített magyar, refor-

TÁRCZA.

A Rákóczy fiuk vallásos nevelése.

Előljáró beszéd.

Melyben leírjuk: a református egyház régi dicsősége; az igaz református vallás fennmaradása. Megmondatik, hogy a hitnek melegsége az iskolák és különösen a jó házi nevelés.

Szép Erdély országban a református egyház soha sem volt oly erős és oly nagy, mint Bethlen Gábor és a két Rákóczy György alatt. Erdélyben és Magyarországon a protestáns egyház soha sem szenvedett annyit, mint e nagy fejedelmek halála után, 1660—1711-ig terjedő ötven esztendő alatt. A nagy fejedelmek korát nevezhetnők a protestantismus aranykorának; ez utóbbi időt pedig az üldözések korának. Az aranykorral össze esik Erdélyország nagysága, a népek jólléte, boldogsága is; az üldözések korában pedig ennek egészen vége lett, csak, mint régi dicsőség úgy fénylett, de a valóságban nem létezett.

Hogy a nemzet, az aranykorban nagy volt, s hogy az üldözések alatt végképpen el nem pusztult: annak, természetesen, okának kell lenni, minthogy minden dolognak oka van. Az okát röviden megmondhatjuk: erős volt az egyház, s boldog volt a nemzet, mert *a Jézus tiszta tudománya* s a belőle folyó *vallásszabadság* élt minden honfiszivben. Gyenge lett az egyház, szegény lett a nemzet, mihelyt a Jézus igaz követőit üldözni kezdték s a vallás szabadságot bilincsre verték. Hogy pedig, mindkettőt végképpen ki nem irtották: az csupán annak tulajdonítható, mert a jó Isten az ő igaz ismeretét és tiszteletét minden idők számára fenn kívánta tartani, s így most is fenntartotta az ő választottjaiban, a mi evangélium szerint reformált anyaszentegyházunk buzgó fiaiban és leányaiban.

Azonban ne hidjük, hogy a jó Isten csudát tett és az ő választottjainak lelkébe, mint kész adományt adta az ő ismeretét és a Jézus Krisztus iránti önfeláldozó szeretetet. Nem, hanem szorgalmas tanulás, lelki gyakorlat által szerezték azt meg, s hogy megszerezhessék, arra megsegítette a Szentlélek. Hogy az egyház erős volt, azt első sorban a fejedelmeknek köszönhetjük, mert ők jártak elől jó példával a vallásos buzgóságban.

mátus Sionon a pokol kapui se vesznek diadalmat soha!

Ti pedig, szülők, engedjétek a ti gyermekeiteket Jézushoz, hogy adja nekik a Szentléleknek erejét bőséges mértékben!

Vajda Ferencz.

Ének.

*Maradj velünk mi Krisztusunk
Értünk föltámadt szent Urunk,
Mert már az este ránk borul,
Felettünk a nap alkonyul.*

*Arnyak kísérik lépteink,
Ketség mardossa szíveink,
Oh, jer, ne hagyj, légy biztatónk,
Védelmzőnk, erőt adónk!*

*Lelked kövessen szüntelen,
Hogy ne busítson gyötrelmem
S vigaszt találjunk ajkadon,
Ha megsebez a fájdalom.*

*Méltatlan kint ha szenvedünk,
Ha siralom az életünk,
Ha a halál hozzánk közel,
Te légy velünk, jövel, jövel!*

*Lássuk: halálunk nem örök,
Mert a fulánkja megtörött
Mert féli a hatalmadat
S utána majd lesz virradat.*

Ők gondoskodtak arról, hogy a templomok mellett mindenütt *iskolák* is legyenek; ők kivánták meg, hogy a gyermekek ne csak világi tudományokat tanuljanak, hanem első sorban tanulják meg a Jézus tudományát, mert ha ezt tudják mindent tudnak, ha ezt nem tudják, semmit sem tudnak.

E végből nemcsak számos *iskolát* fundáltak, hanem mindeniket ellátták jeles tanerőkkel, a kik teljeseek voltak hittel és annak magvait az ifjuság lelkébe be is tudták csepegtetni. De, a későbbi időkben is, maga az egyház kormányzó testülete kiváló gondot fordított arra, hogy az iskolába járó ifjuság vallásos kiképzése el ne hanyagoltassék. Éppen ezért első helyen és több óra számban tanították a vallást, mint pl. ma tesszük.

De én most nem az iskolai neveléssel akarok foglalkozni, hanem a XVII. századból egy fejedelmi család gyermekeinek házi, vallásos nevelését akarom bemutatni, hogy ez fénylő példa gyanánt álljon minden keresztyén család előtt. Szükség van erre, mert a házi, vallásos nevelésre ma igen kevés gondot fordítanak az emberek. Holott, a jó házi nevelés: alapja az emberi boldogságnak, erős vára az anyaszentegyháznak.

Ez a fejedelmi család, a nagyságos *Rákóczy*

*Hadd tudjuk meg, ki búban él,
Ki jobb jövőt itt nem remél,
Hol nem kísért bánat, halál:
Nálad örök vigaszt talál.*

*Hadd tudjuk meg: Te vagy nekünk,
Istápunk, Atyánk, mindenünk,
Hadd tudjuk meg: ki Tégedet
Szeret, nyer örök életet.*

*Oh, már az este ránk borul,
Felettünk az ég alkonyul,
Maradj velünk hát Krisztusunk,
Értünk föltámadt Jézusunk!*

(H.-Szoboszló.)

Fuhász Sándor.

Gusztáv Adolf és a harmincz- éves háboru.

(Folytatás.)

A császár épen akkor bocsátja el fővezérét Wallensteint, mikor Gusztáv Adolf már szervezte seregét. Az elbocsátás a papok munkája volt. Ferdinánd senkire sem hallgatott, csak a papokra. Saját gyóntató atyja írja róla, hogy semmi sem volt előtte a földön szentebb, mint egy papi fő. Gyakran szokta mondani, hogyha megtörténnék, hogy egy angyal és egy szerzetes ugyanazon helyen és ugyanazon időben találkoznának vele, a szerzetes előtt hajtaná meg először magát s csak azután az angyal előtt. Gusztáv Adolf svéd királyt személyes okok is készítették a fegyverfo-

György erdélyi fejedelem családja, kik felesége serkei Lorántffy Zsuzsánna asszony vala. Házasságukat négy gyermekkel áldotta volt meg a jó Isten. Kettő korán elhalt; a más kettőnek *Györgynek* és *Zsigmondnak* a nevelését mutatjuk be most.*

II. Fejedelmi ünnep.

Itt az mondatik el, hogy I. Rákóczy György fejedelem és a fejedelem asszony, Lorántffy Zsuzsánna, maguk adnak jó példát gyermekeiknek. Kik voltak a fiuk tanítói? Hogyan folyt le a konfirmációi ünnepély? A Rákóczy Pál könyve.

A gyermek Isten áldás — azt tartja a közmondás. De akkor válik igazán azzá, ha azt mondhatjuk el minden gyermekről, mit a gyermek Jézusról olvasunk a bibliában: «gyarapodik vala a bölcsességben, testének állapotjában, az Isten és emberek előtt kedvességben.» (Luk. II. 52.)

Öreg Rákóczy György és felesége azt akarták, hogy az ő gyermekeik úgy nevedjenek fel, hogy áldására legyenek az egyháznak és a hazának. Két úton vélték ezt elérni: egyrészt: *példaadás által*, másrészt: *tanítás által*.

* A Rákóczy-családról láss bővebben: «*Rákóczyak*» írta: Vajda Ferencz. Koszoru 67. füzet. Kiadja a Magyar Prot. Irod. Társaság. Szerk.

gásra, de készítette kiválóan a lelkiismeret, hogy megvédelmezze az elnyomottakat, megmentse hit-sorsosait. Mint szabadítót, úgy várták a német protestánsok a svéd királyt. Nagy volt a feladat. Egy kicsiny, ismeretlen ország királya maroknyi sereggel harczba szálljon a hatalmas német császárral, kinek katonája megszámlálhatatlan, pénze kifogyhatatlan. De Gusztáv Adolf bizott magában és bizott különösen az Isten segedelmében. Századának első hadvezére volt, a legvitézebb katona; Európa mesterévé lett a haditudományban. Németország bámulta a fegyelmet, mely seregében volt. A kicsapongást szigorúan büntette, de legszigorubban az istenkáromlást, rablást, játékot és a párbajt. A mi közös volt, a mi vezérnek és katonának a lelkét táplálta? a vallás. Minden ezred reggeli és estvéli imára lelkésze körül gyülekezett s istentiszteletet tartottak a szabad ég alatt. Itt is maga a király járt elől jó példával. A vallás nála nem külső szokás és ceremónia volt, hanem mesterkéletlen, élő isteni félelem, a mely nagy lelkét eltöltötte s bátorságát emelte. Vallásossága nem volt csuszó kegyeskedés, mely az Isten előtt megalázza magát mintegy féreg, de az emberek nyakán daczosan jár. A háboru minden nehézségét együtt tűrte a legutolsó katonájával. A vészbe legelől rohant s gyáva és bátor egyformán követte. Királyuk dicsősége lelkesítette a nemzetet, a polgár szívesen fizetett, a szegény önként vitte fillérért, a katona örömmel ontotta vérért.

A hadsereg nemsokára együtt volt. A hajók készen állottak, hogy a német partra szállítsák a hős svéd királyt s vitéz katonáit. A király gondoskodott az ország védelméről s kormányzásáról. Mintha érezte volna, hogy végső bucsut veszen országától, melynek oly szép hirnevet szerzett. A

rendekkel letétette a hűségsküt négy éves leánya részére. Az egész gyülekezet könnyezett. A király elfojtva könnyeit, így szólt: «Nem könnyelműségből rohanok s vonlak benneteket ezen veszélyes háboruba. Tanum a mindenható Isten, hogy nem könnyelműen harczolok. A császár engem követem személyében rútul megsértett; ellenségeimet segítette, üldözi barátaimat és testvéreimet, porba tapodja vallásomat és koronám után nyújtja ki kezét. Sürgetőleg esdének tőlünk segílyt Németország elnyomott rendei és ha Isten akarja, megsegítendjük őket.

Ismerem a veszélyeket, a melyeknek életem ki lesz téve. Soha sem kerültem s nehezen is kerülöm ki azokat egészen. Eddig ugyan csodásan megőrzött a mindenható; de végre mégis hazám védelmében halok meg. Az ég oltalmába ajánlak benneteket. Legyetek igazságosak, legyetek lelkiismeretesek, járjatok tisztán: akkor az örök életben ismét találkozunk.

Birodalmi tanácsosaim, hozzátok fordulok először. Az Isten világosítson meg és töltsön be bölcsességgel, hogy országomnak mindig a legjobb tanácsoljátok. Titeket, vitéz nemesség, az Isten oltalmába ajánlak. Legyetek méltó utódai a hős góthoknak, kiknek vitézsége a régi Rómát porba döntötte. Titeket, egyházi szolgák, békeszeretetre és egyetértésre intlek; legyetek példányai azon erénynek, a melyet prédikáltok és soha se éljete vissza hatalmatokkal népem szíve fellett. Nektek, a polgárok és a köznép képviselőinek Istentől áldást kívánok; szorgalmatok után örvendetes aratást, telt csűröket s bőséget az élet minden javaiban. Mindnyájatokért őszinte imádságokat bocsátok az ég felé. Mindnyájatoknak szívem mélyéből mondok istenhozádót. Talán

Első sorban ők magok mutattak jó példát: imádkozásban, ételben, italban, beszélgetésben. Igen, mert úgy a fejedelem, mint a fejedelem asszony, este, reggel rendszeren imádkoztak, mindennap bibliát olvastak; s maga a fejedelem asszony ügyelt fel arra, hogy ugyanezt a gyermekek is el ne mulasszák.

De rend volt ott ám még másban is, mert eleinte, míg kisebbek voltak a gyermekek, nem bocsátották őket a nagy asztalhoz, hanem külön asztalnál ettek; csak később, mikor annyira nőttek, s akkor is csak ünnepélyesebb alkalmakkor, leginkább a tanulás és okulás kedvéért engedték a nagy asztalhoz. Ez képezte első bevezetésüket a világba.

De, mert maguk fejedelmi gondjaik mellett, mindenre meg nem taníthatták: házi tanítókat fogadának fel melléjük. Első tanítójuk: *Prónay Mátyás*, második *Kereszturi Pál* volt; mindkettő mély tudományu, kegyes életü férfiú, kik egyszersmint udvari papok is voltak. Ez utóbbiról azt írja Zsigmond urfi: Isten kegyelméből Fehérvárra jöven Kereszturi Pál uram, az ő gondviselése alá jutottunk, az ki mindjárt azon igyekezett, hogy az a mi gyermeki tudatlanságunkat el üzvé, szorgalmatos tanítása által minket nagy dicséretesen megékesítene.

Hogy mennyire ékesek voltak a tudományban, különösen a vallás tudományban, — mert most csupán erről szólunk — azt az első nagy vizsga, az ugynevezett *konfirmációi vizsga mutatta* meg, mely 1637-ben kisasszonyhavának (aug.) 15 napján tartatott meg, az ország előkelőségeinek jelenlétében. *György urfi* 16, *Zsigmond urfi* 15 éves volt akkor.

Valódi ünnepnap volt ez a nap a fejedelmi házra nézve, de ünnep volt a fiukra nézve is. Elmondom, hogy folyt le. A vizsga két részből állott: első a *heidelbergi kátéból* való vallás tétel, melyből saját hitüket, az evangélium szerint reformált keresztyén hitet ismerték meg. Másodszorban: *a hitvitázásban való jártasságot* mutatták fel, s különösen azt, hogy mennyire jártasok a róm. kath. hitelvek czáfolatában. Nagy szükség volt erre is az akkori időben. De, úgy a kátéból, mint a hitvitából feladott feleleteket a szentírásból kellett bizonyítani. És ezt — felváltva előbb György — azután Zsigmond oly ügyesen tették, hogy élénk feleleteikkel meglepték az egész közönséget. Különösen azt bámulta mindenki, hogy mennyire jártasok a szentírásban. Több mint 400 bibliai helyet idéztek könyv nélkül, egészen helyesen és pontosan.

De, menjünk csak tovább. *Zsigmond*, mint

örökre mondom azt. — Megható, mikor az uralkodó búcsubeszédet intéz harczrakelő katonáihoz. Meghatóbb, mikor a király harczba szálló serge élén bucsuzik népétől, hogy tűzbe vezesse sergét Istenért, szabadságért.

A hajók szerencsésen megérkeztek. Először a király lépett a partra. Leborult a száraz földön s buzgó imádságban mondott hálát a mindenhatónak, hogy megőrizte hajóit, katonáit. Bécsben egyelőre nem okozott valami nagy rémülést Gusztáv Adolf megérkezése. Hogyan is ijedtek volna meg, hiszen Wallenstein úgy beszélt, hogy ő az ilyen ellenséget vesszővel veri ki az országból? Nem ismerték a félelmet Bécsben, hiszen csak most omlott porba Csehország és Németország a hatalmas császár előtt. Az osztrák büszkeség kicsinyléssel nézett le oly fedelemre, ki maroknyi sereggel Európa egyik megvetett szögletéből bujt elő. Még a Pomerániában elért gyors sikerek sem támasztottak más hangulatot s svéddek iránt. Az udvaroncok

Dr. Gróf Kuun Géza.

azzal kedveskedtek uróknak, hogy folyton gunyolták az északi *«hókirályt»*, a kit most még északon összetart a hideg, mint a havat, de a mint jó délre, megolvad és semmivé lesz. A míg ezek így gunyolódtak vele, addig a hókirály Pomerániában és Mecklenburgban egymásután foglalta el a megerősített helyeket.

Gusztáv Adolfnak Tillyvel kellett megmérköznie. Két hatalmas hadvezér, a kik csak győzni tanultak. Wallenstein után Tilly lett a császári sereg fővezére. Seregei iránt ép oly szigorú, az ellenséggel szemben ép oly vérszomjas, mint előde. Vak vallási buzgalom, vérszomjas üldözésvágy egyesült jellemének természetes vadságával s valóságos rémivé tette a reformáció híveinek. Sötét, ijesztő jellemének ijesztő külső felett meg. Kicsiny, sovány, becses arcú, hosszú orru, széles ránczos homloku, tüskés szakállu és alól hegyes arcú ember volt. A külseje által gyakorolt benyomást tettei csak megerősítették. A svéd király csatlakozásra

aféle jó pennás ember, a vizsga lefolyását és annak tárgyát egy külön könyvben meg is írta. A könyv czime: *«Csecsemő keresztyén»*, melyet az tekintetes és nagyságos urak, az Rákóczy György és Zsigmond, Istennek segítségével, az egész jelenvalóknak nagy örvendezésekkel, dicséretesen és épen boldogul elmondottanak mikor igaz vallásokban való szép épületekről abban az próbában bizonyosságul tennének, melyet az Erdély országának kegyelmes Fejedelme, az Ur-Vacsorája előtt kívánt hallani, melyre nézve az Urvacsorához járulással az Fehérvári templomban legelsőben hiteket megpecsételték.»

A könyvhöz Zsigmond urfi egy igen szép előljáró beszédet is írt, melyet méltó megismernünk, mert azt fejtegeti henne, hogy *a bűn és gonoszság ellen csupán a hit védi meg az embert*. A ki pedig egész életét arra fordítja, hogy az Isten titkos dolgainak bővebb ismeretére eljusson: az bölcsőbb Plátónál, a nagy görög bölcsnél. A hitet pedig tanulni kell, s éppen ezért, azt írja, hogy az iskolák veteményes kertjei a jóságos cselekedetnek. Büszkén mondja: mily boldogok vagyunk mi, hogy oly szülőktől származtunk, kik ezt felismerték, s így minket megoltalmaztak attól, hogy gyengeségünk miatt, a gonoszságra ne hajoljunk.

* Zsigmond urfiról még az is fel van jegyezve, hogy a bibliából ötezer helyet jegyzett meg magának. E nagyszámu szentírásbeli helyek *tárgyak szerint* voltak csoportosítva, így: Isten, fiu, testvér, ur, szolga, étel, ital, béke, szív, halál, türelem, kegyelem stb s mikor ezeket előtte felolvasták, ő czitálta rá a részek és versek számát. Pl. ez a szó *Isten* előfordul az ó-testamentomban: *Móz.* I. könyv. I R. 1. v.; *Jób.* XXXVII. 9. stb., az új testamentomban pedig: *Máth.* VI. 9.; *Rom.* III. 24. stb. Értelme: Mózesnél: *teremtő*. Máténál: *Atya*. Pálnál: a *kegyelem* forrása. S így tovább.

Az a szép tudomány, melyet a Rákóczy fiuk a konfirmációi vizsgán bemutattak: ma csuda számba menne. Még papnak is igen sok volna, mondják sokan. De, lám, csak így volt lehetséges, hogy az ősök hitében, a református egyház megmaradjon, s az Isten igaz ismerete és tisztelete fenntartassék a mi számunkra is.

Oh, ha ma csak századik részét tudnák a mi faink és leányaink, s csak annyi hitök volna, mint egy mustármag: nem félténők a Krisztus anyaszentegyházát!

(Folytatása következik.)

Vajda Ferencz.

hivta fel a német protestáns fejedelmeket, kiknek felajánlotta segítségét. Nem mozdult senki. A császár dühétől való félelem nem engedte, hogy kardot rántsanak; némelyek pedig a miatt aggódtak, hogy a győző Gusztáv Adolf hatalma alá kerülnek. A hű félelmet csak a császáriak börszalmas kegyetlensége tudta eloszlatni. Ez a kegyetlenség Magdeburg városának feldulása. Nagy, népes, gazdag és erős város ez Németország északi részében. Tilly serege vad dühének minden irtózatosságát kiöntötte ennek a városnak elpusztításában. Nem kimélték sem az ártatlan gyermeket, sem a tehetetlen vént, sem az ifjút, sem a gyenge nőt. Az asszonyokat férjeik karjaiban, leányokat apáik lábainál bántalmazták, a védtelenek kétszeres dühnek lettek áldozatai. Nem volt előttük szent hely, 53 nőt fejeztek le egy templomban. Abban találtak gyönyörűséget, hogy gyermekeket hánytak a lán-gokba, a csecsemőket az édes anyák kébelén szurták keresztül. Addig tartott az öldöklés, míg a felgyújtott városban akkora lett a hőség, füst és vértenger, hogy a gyilkosoknak menekülniök kellett. Mikor eloszlott a füst, ismét visszatértek, hogy a pinczékbe rejtett kincsekből gazdag zsákmányt ejtsenek. Ez volt Magdeburg sorsa, mert beengedte falai közé az evangelium világosságát, mert Istennek akart szolgálni és nem embereknek, mert az Istent lélekben és igazságban imádta, a mint az Idvezítő Jézus Krisztus tanította. Mindez pedig történt Istennek nagyobb dicsőségére. Meg is tartotta a tábornok a hálaadó szent misét s ágyudörgések között énekelték a «Te Deum laudamus»-t (Tégedet Isten dicsérünk). Vajon gyönyörködött-e az Ur ebben az istentiszteletben, melybe ezerek jajkiáltása s halálhörgése vegyült?

Magdeburg esetében a német protestánsok saját jövőjüket látták, ha a császár fegyvereinek nem lesz a ki útját állja. Most már megnyitotta György Vilmos választó fejedelem Berlin kapuit Gusztáv Adolf előtt s vele szövetségre lépett. A két hadvezér sokáig kerülte egymást, míg végre Lipszénél találkoztak, s ütközetre került a sor. Fontos és döntő volt e nap. E napért hajózott át a svéd király a Bálti tengeren, ezért kereste a veszélyt, ezért bizta a szerencsejátékára koronáját és életét. Eddig még le nem győzött hadvezérek állanak szemben. Németország reszketve néz e nap elé, aggódva várják az eredményt, melyet az utókor vagy áldani vagy siratni fog. Két órai ágyutüz nyitotta meg a csatát. Nagy és heves volt a küzdelem. A svéd sereg balszárnya, mely a szászokból állott, meghátrált, futásnak eredtek. Tilly elküldte már a gyors futárokat, hogy Bécsbe megvigyék a győzelem hírét. De Isten másképp végzett. Gusztáv Adolf a jobb szárnyon győzött, megállította a futó szászokat s maga vezette rohamra és ez az ellenség vesztét okozta. Gusztáv Adolf győzelme teljes volt; a császári sereg végképpen megsemmisült. Gusztáv Adolf nem rabolni és pusztítani indult, hanem a sebesültek és halottak között térdre borult és győ-

zelmi öröme buzgó imában szált fel az egek Urához, kinek szent ügyéért emelte fel kardját.

(Folytatása következik.)

Biró Sándor.

Miként ruházkodjunk?

(Folytatás és vége.)

Nem csekély a jelentősége annak, ha a ruha szabása és elkészítése csinos, mert a csinos ruha emeli az önérzetet, felemelőleg hat a lélekre. De a csinoság alatt nem szabad ám a cifraságot érteni, a mi ellenkezőleg piperkőcsőségnek, gyenge jellemnek, nyegleségnek szokott a szülő anyja lenni.

A ruhának a lélekre gyakorolt kétségtelen hatása szempontjából nem kicsinyelem a divatot sem. Az ember természete kívánja, szereti a változatosságot, a divat pedig nem egyéb, mint változatosság a ruházatba.

Csakhogy az a divat legyen okos, nemes, nemesen egyszerű és csak több év múltán változó és legyen a vidék időjárásai viszonyainak, a nép fajviszonyainak megfelelő. Lám a világ leggazdagabb és legműveltebb népének az angolnak is meg van a maga külön divatja és ez divat a legegyszerűbb, a legnemesebb, nincs abban sem csipke, sem szalag — és mégis a legszebb a föld kerekén. Mi magyarok a divatban az idegen francziát majmoljuk. Egy pár szövet gyáros és szabó össze állít egy pár ruhát, feladja azt (ingyen) egy pár csinos, elszegényedett dámára vagy uracsra, a kik a ruhában a legnépesebb utczákon kóborolni kötelesek. Így lesz a (rendesen sok szövetet és drága munkabért igénylő) divat. A mi asszonyaink és uracsaink pedig hanyathomlok rohannak e divat után s ennek révén sokszor a bűnbe. Legyen nekünk is divatunk, de *magyar divatunk*, mi csináljuk azt meg magunknak egyszerűen, nemesen és tartósan. Meglásd kedves olvasóm, így sokkal több jut majd könyvekre és lelket művelő világlátásra.

Minden ruhadarabnak megvan a maga egészségi jelentősége. Így pl. a kalap arra való, hogy a fejet a hideg ellen, az agyat, az arcot, a nyakat a nap égetésétől, a szemet pedig a világosság kápráztató hatása ellen megvédje. E szerint tehát bő fejrüsszel és jó széles karimával kell birnia. És mégis mit látunk? Hölgyeink viselnek ugyan kalapot, de a szélét épen elől és hátul hajtatták fel. Ezért rossz a szem s ezért van a nyakuk feketére sülve a legtöbb asszonynak. Hát még a kalapra tűzött sok drága csipke és toll? A félvad indiánok és az emberevő kannibálok is épen így tollazzák fel a fejüket. Mi célja lehet ennek? Meleget tart-e a tolldisz, vagy hűsit? Annyi bizonyos, hogy az egészség fenntartására semmi szükség csipkére és tollra. Hát az elől leomló fátyolról mit szóljak? Ez csupán csak arra jó, hogy a szemet zavarja, a mögötte felhalmo-

zódó lélekzetet elkényeztesse, arcfájásra, migráie-ren hajlandóvá tegye az arcbőrt, télen az orrhoz fagyjon s így vörös orrot csináljon, a mi vörös marad télen is nyáron is akár a borvirág. Avagy nem-e arra szolgál, hogy kényelmesebben nézhessünk mögüle a férfiak szemébe? Kinek arra, kinek nem. De hogy haszontalan czafrang, az bizonyos. A derék ruha álljon csinosan. nyáron lehet testhez állóbb, de télen jobb ha bő, mert melegebb. Veszedelmes ha a derékruha a hónaljba bevág, mert idővel megbéníthatja a kart; még veszedelmesebb, ha a nyakba szorit, mert a fejbe szoritva a vért gutát is okozhat. De nem kevésbé veszedelmes, ha a mellet és a hasat szorosán befűzi. Pedig ezt a mesterséget ma napság férfiak és nők egyaránt üzik. Mennyi veszedelemnek, súlyos szenvedésnek, boldogtalan családi életnek kuforrása az az átok alatt, bűnben foganatott ruhadarab, a melyet derékfűzőnek neveznek, mert az összeszorított tüdő, máj, gyomor, belek rosszul működnek, a szorítás által a fejbe tolul a vér, idegesség, vérszegénység teszi az embert!

De szó a mi szó, a karcsú termet még is szép, s ki ne akarna csinos lenni? Van azonban a karcsuvá levésnek egy másik, teljesen ártatlan, sőt hasznos módja, és ez a torna. Urak és hölgyek, legények és leányok a piperközés helyett menjenek a tornaterembe, toluljanak a játszó terekre, tornázzanak rendszeresen, labdázanak sokat, kövessék őseink erényét, forgassák a kardot, buzogányt. Így aztán a váll és a kar izmai megerősödnek, megvastagodnak, a mell, hát és a derék izmai megfeszeseznek, visszatartják a felfúvódásra, elhájasodásra hajlandó beleket. A széles váll, a feszes sima idomos derék oly karcsúságot fog mutatni, a melyet fűzővel soha nem lehet előidézni, a kemény feszes hát- és derék-izmok oly természetes midert fognak képezni, hogy csupa gyönyörűség. A felső kabát legyen hosszú, hogy a hülésre nagy hajlamosságot mutató láb-szárakat szél ellen védje.

A lábbeli az, a mivel a derékfűző után a legtöbb bünt követik el az emberek önmaguk ellen. A kicsiny szűk lábbeli nemcsak tyukszemmet okoz, de el is nyomoritja a lábat. Legveszedelmesebb azonban a magas czipő sarok, mert a láb sarkát felemelve a testsúlyát a vastag sarokcsont helyett a vékony lábujjakra veti s ezeknek a gyenge csontcskáknak kell a test terhét hordozniok. Természetesen el kell alatta nyomorodniok. A francziák meg, hogy a láb kissebnek látszék, a magas sarkot a talp közepe alá helyezik, a minek azután az a következménye, hogy a lábhat feldomborodik s az így elnyomorodott lábfej oly alakot vesz fel, a melyet mi orvosok lólabának nevezünk. Csak az alacsony, lapos sarok jó.

A ruhaneműnek egyik fő kelléke a tisztaság. Nem az szégyen ha foltos a ruha, hanem az, ha szennyes. A szennyes ruha a helyett, hogy védné, szennyezi a testet. A tiszta ruhán át tisztán jut a levegő éltető eleme a bőrhöz, a mi igen kellemes érzésben szokott nyilvánulni.

De a tisztán tartott ruhadarab még rongyaiban is több értéket képvisel. Oly érték ez, hogy ha valaki vállalkoznék arra, hogy összegyűjti csak egy század részét annak, a mi ócska szövetekben, hasznavehetetlenné vált ércz anyagban, bélyegben, szivarvégekben és dohány porban a szemétdombra kerül, én azt értékesíteni tudnám, s azon megvalósítanám régi éber álmaim tárgyát: *a betegápoló diaconissa intézményt*, szakszerű és képzett, vallásosan nevelt beteg ápolókkal látnám el egyházközségeinket. De mit beszélek!? Sallangos, büszke magyar nép . . . és ócska zsidókhöz való foglalkozás . . . Ilyen sértés! . . . Bocsánatot kérek!!

Dr. Kovács Áron.

Mai képünkhöz.

Olvasóink tudják, hogy lapunk a »Vasárnap« az erdélyi ev. ref. egyházkerület »Egyházi Értekezlete« által alapított. Arról is adtunk hirt, hogy ez az előkelő testület, mely feladatául tűzte ki, hogy református egyházunk tagjait minél buzgóbbakká tegye, az idén május 30—31-ik napjain Székely-Udvarhelyt fogja megtartani rendes nagy közgyűlését. Képünk az egyesület nagyérdemű elnökét **Dr. Gróf Kuun Géza** ő nagyméltóságát mutatja be. Egyik legkiválóbb tagja az ozsdolai gróf Kuun-családnak, a mely a reformációtól kezdve előkelő szerepet visz az erdélyi fejedelemségben s hűsége jutalmául hunyadmegyei birtokait kapta Algyógy fürdővel Szapolyaitól.

Kuun Géza gróf anyja Gyulai Kostánia grófnő révén utolsó sarja a gróf Gyulai családnak. Európai hírnévű tudós és ritka kiváló, puritán református ember. Nagy tudományát egész Európában ismerik, bámulják és becsülik. Tudományos munkássága elismeréséül a *göttingai* német, *leideni* holland s más kitűnő külföldi egyetemek valamint a hazai *kolozsvári* is a »tudós« doctor (dr.) czímmel tüntették ki. Nyelvismerete nemcsak odáig terjed, hogy a magyar, német, olasz, francia, angol és latin nyelveket egyforma szépen írja és beszél, hanem tud görögül, törökül, zsidóul, arabul sőt más keleti nyelveken is. Munkássága legnagyobb része a keleti nyelvek és népek történetével foglalkozik s különösen a magyarok eredetével és őstörténetével. Magyarul, francziául és legtöbbnyire latinul írott nagy munkái egy kis könyvtárt tesznek ki. Egész életét a tudományoknak szentelte s munkássága által fényt és dicsőséget szerzett a magyar névnek. A téli hónapokban nagyműveltségű nejével Kemény bárónővel, ki minden utjában szerető szive gondoságával kíséri, tanulmányutakat tesz külföldön, nyáron pedig Marosnémeti kastélyában dolgozik, hol tudós ismerőseit is fogadja.

Tudományos működésén kívül idejét a nemzeti közművelődés és ref. anyaszentegyházunk szolgálatára áldozza. Az Emke-nek tiszteletbeli elnöke, szászvárosi ref. kollegiumnak főgondnoka

s daczára számanélküli elfoglaltságának, tavaly készséggel vállalta el Egyházi értekezletünk világi elnökségét is és mondta akkor amaz emlékezetes szavakat: »oly időket élünk, hogy anyaszentegyházunk ügyei szolgálatáról mig lehetünk tart, senkinek sem szabad magát visszavonni.« És ő tartja szavát. Velenczéből jön haza, hogy — a mint írja — egyházi-értekezletünkön személyesen elnököljön s azt elnöki beszéddel megnyitsa. Hozza a jó Isten a mi buzgó elnökünket, hogy buzgóságából részt vegyünk, példáján lelkesedjünk, hogy miként kell szolgálni egyházunkat!!

Világkrónika.

Bámulatos az a részvét, mellyel a népek világszerte viseltetnek a *burok* szenvedései iránt. Özvegyeik, árváik és sebesültjeik javára széleskörű gyűjtés foly mindenütt. Csak *Schweizban* egy pár hónap alatt 80 ezer márkát gyűjtöttek számukra. Értesülésünk szerint De Wett bur tábornok Magyarországra is készül, hogy a nagyobb városokban előadásokat tartson a bur szabadságharczról a bur özvegyek javára.

Kina fővárosában Pekingben a császári palotában, most az európai seregek parancsnoksága székel, miután a császári család onnan elmenekült Valami okból — legtöbbször szerint gyujtogatásból — a palota egyik része kigyult és leégett Több ember odaveszett, köztük egy német tábornok is sőt a fővezér *Waldersee* gróf is csak nagy nehezen az ablakon át menekült meg a lángtengerből. Ugy látszik a kinaiak, ha másként nem megy, kifüstölik az európaiakat.

Ferencs-Ferdinánd osztrák trónörökös a napokban elvállalta a bécsi ultramontán pápista »Schulverein« (iskolaegyesület) védnökségét és keményen kiszólt azok ellen, a kik Rómától elszakadni akarnak. Az osztrák képviselőházban ezért élesen megtámadták a trónörököst. A Ferdinándoknak igen szomorú emléke van Ausztria történetében. Valjon ez is az elődök útján indulna?! Valjon új megpróbáltatást hoz-e a protestantizmusra?!

Bezzeg más uton jár *II. Vilmos német császár*. Fiát az ifjú trónörököst maga vitte el és iratta be a *bonni* egyetemre nagy ünnepek között. A német császár a tudományok szabad egyeteméért lelkesedik s nem a reverenda sötétségét szolgálja. A császár fiával odaült a német diákok közzé és együtt ünnepelt fia diáktársaival német szokás szerint sörrel, énekszóval, dicsőítéssel.

Francia-, Portugál-, Spanyolország egymásután hozzák a törvényeket a kath. szerzetes és jezsuita uralom ellen. A szerzetesek nagy részét kiutasítják és javaikat az állam részére foglalják le. Lehet-e ezen csudálkozni, mikor látjuk, hogy ezek a rendek sokhelyt egyenesen üzletekkel és a nép szipolyozásával foglalkoznak. Lembergben történt pl. a múlt hetekben, hogy

egy szerzetesrend *sálogházat* nyitott s a gárdián, a ki kezelte több százezer koronára menő sikkasztást követett el a szegény megszorultak kárára. Be is csukták már. Barátok és zálogház! Bizony nem jobbak ők a zsidónál. Tán azért is haragusznak reájuk oly nagyon, mert vetélytársak — a *geseftben*.

A *pápa* pedig kesereg egyik legutóbbi beszédében is, hogy őket hogy üldözik. Szegény feje! Az »Isten földi helytartójának« (!) üldözés az, ha garázdálkodásaik elé gátat vetnek. De hát »ő szentsége« (!) csatlakozhatatlan s ha egyszer kimondta, hogy üldözik — hát ez ellen nincs fellebbezés.

Vegyes hírek.

A harang történetéből. Ezerötszáz esztendeje már annak, hogy a templomok bádigos tornya alól először hangzott a harang imádkozásra hívó szava.

Az első keresztények még nem ismerték a harangot, hangos kiáltás volt a jel, ami a templomba szólította őket. Később lapos deszkadarabokat csapdostak össze, figyelmeztetve az Isten házára a hiveket. Kampániában ezerötszáz esztendővel ezelőtt akasztották fel az első harangot a székesegyház tornyában. Föltalálójának a bölcs és jámbor Pál püspököt tartják. Egy legenda így mondja el, miként jött rá Pál püspök a harang eszméjére: Alkonyatkor egy erdőtisztáson haladt át a jámbor főpap, elmerülve ájtatos gondolataiba. A biborvörös ég rávetődött a zöld lombokra, ami olyan nagy hatást tett a végtelen csöndben a lelkiatyára, hogy önkéntelenül leült a fűbe s egészen elmerült gondolataiba. Már egészen esteledni kezdett, mikor egy távoli juhnyáj csengőjének hangja fölriasztotta álmodozásából. Csak éppen annyi ideje volt, hogy sietve eljusson a templomig, ahol hivei már türelmetlenül várták. Ettől kezdve csöngetyü szó hivta össze a hívőket, később óriási csengőt akasztottak a templom tornyába. Ez volt az első harang. Lassan aztán elterjedt a harang és 559-ben már több francia községben használták. Sabinianus pápa 590-ben a kereszt mellé fölvette a harangot is az egyház jelvényei közé s nemsokára Rómában is megkondultak a harangok ércjelvényei. Magyarországon Szent István király öntette az első harangot nyolczszázkilenczvenhat esztendővel ezelőtt.

Szerkesztői üzenetek.

Lapunk múlt számának expediálásában tévedés folytán zavar keletkezett. Potoltuk, elnézést kérünk.

I. L. N.-Borosnyó. — Ismerjük a nehézségeket, de csak küzdjünk meg velük.

Zs. K. H.-falu. — Pótoltva lesz. A gyűjtő buzgalma elismerésének módját megkapjuk. Meg lesz vele elégedve!

G. L. Etéd. — Jövő számunkban összeállítva fogjuk közölni. Akkor megfelelünk.